

Henryk Bogacki

"Was ist Offenbarung?", Avery
Dulles, tłum. Karl-Heinz Mankel,
Freiburg-Basel-Wien 1970 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/1, 196-197

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Podstawę dyskusji podczas obrad IV sesji stanowiły dwa raporty uprzednio przygotowane na temat współczesnego przeżywania wiary oraz odnowienia jej praktyk w Kościele, następnie materiał dyskusyjny o sensie chrześcijańskiego doświadczenia wiary w zsekularyzowanym świecie. Kleine podaje pełny tekst tych trzech dokumentów. Kto patrzy z wyższości na holenderskie poszukiwania lub potępia ich wyniki, powinien zapoznać się z treścią tych aktualnych analiz wiary. Odczuje wówczas żal, że dotąd tylko Kościół holenderski potrafił włączyć dużą część swego duchowieństwa i wiernych do szczerzej i głębszej wymiany poglądów na podstawowe problemy dzisiejszego chrześcijaństwa.

Debaty dotyczyły również przygotowanych zaleceń pastoralnych, które opowiadały się za pluralizmem i otwartością w przeżywaniu wiary, za poszukiwaniem współczesnego kształtu przepowiadania i odnowy liturgicznej (m. i. nowe formy sprawowania sakramentu pokuty i rozwijania życia modlitwy), za stosowaniem skuteczniejszych środków religijnego wychowania młodzieży i dorosłych.

E. Kleine nie przemilcza napiętych sytuacji, jakie powstawały także podczas IV sesji. Zdziwienie mógłby wywołać tylko brak konfliktów i różnic zdań tam, gdzie chodzi o właściwe ujęcie zagadnień podstawowych dla współczesnego chrześcijaństwa.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Avery DULLES, *Was ist Offenbarung?* tłum. z amerykańskiego Karl-Heinz Mankel, Freiburg-Basel-Wien 1970, Verlag Herder, s. 213.

Avery Dulles SJ, profesor teologii w Woodstock College, nie przedstawia własnej teorii na temat Objawienia, lecz ukazuje drogę przebytą przez teologię różnych wyznań w pojmowaniu podstawowego dla chrześcijaństwa wydarzenia. Przegląd opinii wyrażony jest językiem prostym, bez przeladowania aparatem dokumentacyjnym, bez wnikania w przestarzałe problemy. Na koncepcje historyczne Dulles patrzy okiem człowieka współczesnego spotykającego się z głosami o śmierci Boga, kwestionującymi sensowność wszelkich wypowiedzi na temat Boga. Książka dobrze orientuje w problematyce tak ważnego zagadnienia, interesującego nawet po uchwałach II Soboru Watykańskiego.

Samo Objawienie bywało rozmaicie pojmowane w zależności od epoki i dlatego jego teologia wykazuje duże przemiany. Jednakże teraz nie zaznacza się zasadnicza bariera między protestanckim a katolickim sposobem pojmowania Objawienia pomimo zachowanych różnic. Dla współczesnej teologii protestanckiej Objawienie jest wydarzeniem symbolicznym, centralnym punktem historii tłumaczącym jej przebieg. Katolicy akcentują transcendentną ingerencję Boga, jego łaskawe udzielanie się człowiekowi. Obie koncepcje nie wykluczają się wzajemnie, lecz uzupełniają. Protestanci wprawdzie mniejszą wagę przyznają powadze nauczycielskiej nawet własnego Kościoła i dlatego bardziej podlegają zmiennym kierunkom filozoficznym. Natomiast katolicy starają się podtrzymać ciągłość między nowymi koncepcjami a dawnymi wątkami występującymi w Tradycji. Można przewidywać, że w przyszłości nastąpi większa uzgodnienie katolickiej i protestanckiej teologii Objawienia.

Zainteresowanie wzbudza stwierdzenie przez autora w historii trzech typowych postaw wobec Objawienia, przyjmowanych przez teologów niezależnie od przynależności konfesyjnej. „Pozytywistyczne” usposobienie dostrzeża w Objawieniu przede wszystkim historię wielkich Bożych dzieł zbawczych. Umysłowość abstrakcyjna akcentuje głównie ponadczasowe „prawdy odwieczne”, a więc pewien system doktrynalny. Intuitywne lub mistyczne nastawienie upatruje w Objawieniu niewymowne i niewyraźne spotkanie człowieka z Bogiem. Dulles słusznie podkreśla, że wszystkie trzy postawy

zawierają elementy prawdziwe i wymagają wzajemnego uzupełnienia. Natomiast jednostronne akcentowanie jednego aspektu nieuchronnie prowadzi do błędów. Pełna teologia Objawienia musi harmonijnie wykorzystywać wszystkie prawdziwe elementy z różnych teorii, a więc wymaga integracji.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Joseph LALOUX, *Manuel d'initiation à la sociologie religieuse*, Paris 1967, Ed. Universitaires, s. 295.

Odnowa myśli i życia Kościoła wiąże się ze zwrotem ku rzeczywistości przemian świata współczesnego. Chodzi nie tylko o dostosowanie metod pracy duszpasterskiej do mentalności i potrzeb ludzi formowanych przez środki masowego komunikowania, ludzi uczestniczących w przemianach społecznych i kulturowych naszej epoki, ale przede wszystkim o pełniejsze zrozumienie tych przemian, ich w pełni ludzkiego i chrześcijańskiego wymiaru. Wydany 16 marca 1970 r. przez Kongregację do Spraw Nauczania Katolickiego dokument, mający stanowić podstawę gruntownej reformy seminariów duchownych (*Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*), kładzie duży nacisk na przygotowanie do wszechstronnej analizy zachodzących przemian społeczno-kulturowych, traktowanych jako „znaki czasu”, na wprowadzenie rzetelnych studiów socjologicznych do programów nauczania. Mają one ułatwić wypracowanie pełnego, społecznie konstruktywnego poglądu na świat, by perspektywa interdyscyplinarna towarzyszyła kształtowaniu się myśli chrześcijańskiej i postawy chrześcijanina uczestniczącego aktywnie w życiu wspólnoty ludzkiej.

Praca Laloux stanowić może pomoc w wypracowaniu tego typu refleksji. Spełnia ona wymogi wszechstronnego i niosącego podstawową zawartość informacyjną podręcznika. Umiejscawia problematykę socjologii religii na szerokim tle współczesnych przemian cywilizacyjnych, społecznych i kulturowych świata (część I *Les grandes réalités sociales de notre temps*) i socjologii ogólnej (część II — *Eléments de sociologie générale*). Omawiając w tym kontekście problematykę właściwą socjologii religii, Laloux przedstawia problematykę życia religijnego jako zintegrowaną z całokształtem zagadnień dotyczących jednostkowego i społecznego życia człowieka naszego czasu. Ukazuje wpływ przemian struktur ekonomicznych, demograficznych, politycznych oraz przekształceń związanych z industrializacją i urbanizacją, na mentalność, sposób myślenia i przeżywania człowieka w epoce socjalizacji, także na sposób wartościowania i formowania się postaw religijnych.

Czytelnika polskiego zainteresować może także spojrzenie na historię chrześcijaństwa okiem socjologa. Choć skrótowe i z konieczności niekompletne, jest to spojrzenie wysoce kształtujące mentalność żywą, twórczą, umiejącą dostrzegać współzależność rozwoju religijnego z rozwojem innych form życia jednostki i społeczeństwa. Rozważania tej części książki mogą stanowić pomoc w zrozumieniu obserwowanego dziś procesu dechrystianizacji, wskażą niektóre przynajmniej, sięgające wstecz korzenie — wydarzenia XVII, XVIII wieku, jak również dokonujące się na marginesie chrześcijaństwa (a częściowo w opozycji doń), procesy towarzyszące dziewiętnastowiecznej rewolucji technicznej. Świadomość tych faktów jest warunkiem pełniejszego zrozumienia Kościoła jako rzeczywistości sakramentalnej zanurzonej w historii, Kościoła jako historycznej formy przekazu łaski. Historycznej — a więc w pełnym stopniu uwarunkowanej przez wydarzenia „świeckie” i całokształt przemian towarzyszących historii ludzkiej, a zarazem domagającej się wkładu chrześcijaństwa w rozwój tej historii.